

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

XOTIN-QIZLAR ILMDA: TIKLANISH, YUKSALISH VA TARAQQIYOT SARI QADAMLAR.

Mamatisoqova Oysanam Lochin qizi.

Namangan davlat pedagogika institute

Turizm va mehmondo‘stlik yo‘nalishi

1-kurs talabasi.

E-mail: mamatisakvaoyanam@gmail.com

+998779693907

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18675779>

Annotatsiya: Ushbu maqolada xotin-qizlarning ilm-fanga qo‘shayotgan hissasi, tarixiy tiklanish jarayoni, zamonaviy rivojlanish tendensiyalari va kelajakdagi imkoniyatlari tahlil qilinadi. Unda ilmiy sohalarida ayollarning faolligi, gender tengligi siyosati, ta‘lim va innovatsiyalar orqali erishilayotgan yuksalishlar yoritiladi. Maqolada O‘zbekiston va jahon tajribasidan misollar keltirilib, xotin-qizlar salohiyatini oshirish bo‘yicha takliflar ham beriladi.

Kalit so‘zlar: xotin-qizlar, ilm-fan, innovatsiya, gender tenglik, ta‘lim, ilmiy salohiyat, taraqqiyot, yuksalish.

WOMEN IN SCIENCE: STEPS TOWARD RENEWAL, ADVANCEMENT, AND PROGRESS.

Mamatisoqova Oysanam Lochin qizi.

Namangan State Pedagogical Institute,

Tourism and hospitality major,

1st –year student.

E-mail: mamatisakvaoyanam@gmail.com

+998779693907

Annotation: This article examines the contribution of women to science, the processes of historical restoration, modern development trends, and future opportunities. It highlights women’s increasing participation in scientific fields, gender equality policies, and advancements achieved through education and innovation. Drawing on examples from Uzbekistan and global practices, the paper offers recommendations for enhancing women’s scientific potential.

Keywords: women, science, innovation, gender equality, education, scientific potential, development, progress.

ЖЕНЩИНЫ В НАУКЕ: ШАГИ К ВОЗРОЖДЕНИЮ, РОСТУ И ПРОГРЕССУ.

Маматисокова Ойсанам Лочин кизи.

Студентка 1 курса направления Туризм и гостеприимство Наманганский

государственный педагогический институт.

E-mail: mamatisakvaoyanam@gmail.com

245

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

+998779693907

Аннотация: В статье анализируется вклад женщин в науку, процессы исторического восстановления, современные тенденции развития и будущие перспективы. Освещается активность женщин в научных сферах, политика гендерного равенства, а также достижения в области образования и инноваций. На основе примеров Узбекистана и мирового опыта предлагаются рекомендации по дальнейшему развитию женского научного потенциала.

Ключевые слова: женщины, наука, инновации, гендерное равенство, образование, научный потенциал, развитие, прогресс.

Bugungi kunda ilm-fan nafaqat jamiyat taraqqiyoti, balki individual rivojlanish uchun ham muhim vosita hisoblanadi. Xotin-qizlarning ilmga qo‘shayotgan hissasi nafaqat ularning o‘ziga, balki butun jamiyatga foyda keltiradi. Ilmda ayollarning yetarlicha ishtirok etmasligi katta imkoniyatlarni yo‘qotishdir. Hozirda dunyoning ko‘plab davlatlarida ayollar ilm-fanda yetakchi rol o‘ynashmoqda: ular Nobel mukofotlarini qo‘lga kiritmoqda, yangi texnologiyalar yaratmoqda, ilmiy tadqiqotlar olib bormoqda. Jumladan, Respublikamizda ham xotin-qizlarning ilmiy faoliyatini oshirish bo‘yicha bir qancha chora tadbirlar olib borilmoqda.

“Mamlakatda xotin-qizlarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish, ularning iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy faolligini oshirish, sog‘lig‘ini saqlash, kasbga o‘qitish va bandligini ta‘minlash, tadbirkorlikka keng jalb etish, ehtiyojmand xotin-qizlarni ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, gender tenglikni ta‘minlash borasida olib borilayotgan islohotlarni tizimli davom ettirish, shuningdek, Birlashgan Millatlar Tashkiloti Global kun tartibining Barqaror rivojlanish maqsadlarini izchil amalga oshirish maqsadida:

a) oliy ta‘lim muassasalari, texnikum va kollejlarda kunduzgi ta‘lim shaklida o‘qiyotgan xotin-qizlarning ta‘lim kontraktlarini to‘lash uchun 7 yil muddatga foizsiz ta‘lim kreditlarini moliyalashtirish maqsadida tijorat banklariga Davlat budjetidan har yili 1, 8 trillion so‘m resurs mablag‘lari yo‘naltirilsin.

b) davlat oliy ta‘lim muassasalarining magistratura bosqichida o‘qiyotgan barcha xotin-qizlarning kontrakt to‘lovlarini shartsiz qoplash maqsadida, Davlat budjetidan har yili kamida 200 milliard so‘m moliyalashtirilsin.

c) xorijiy oliy ta‘lim muassasalarining bakalavriat ta‘lim dasturlari bo‘yicha – 50 nafar, magistratura ta‘lim dasturlari bo‘yicha – 10 nafar xotin-qizlarga har yili “El-yurt umidi” jamg‘armasi orqali qo‘shimcha grantlar ajratib berilsin.”[1]

Bundan ko‘rinib turibdiki, mamlakatimizda ayollarning ilmiy salohiyatini qo‘llab-quvvatlash va ta‘lim sohalariga jalb qilish uchun barcha shart-sharoitlar yaratib berilmoqda. Universitetda professor va doktorant safatida faoliyat yuritayotgan ayollar, xalqaro konferensiyalarda ma‘ruza qilayotgan yosh olimlar jamiyat uchun katta namuna hisoblanadi.

Maqolaning maqsadi – xotin-qizlarning ilm-fandagi o‘rnini tahlil qilish, ularning erishgan yutuqlarini ko‘rsatish. Shuningdek, ayollarning duch keladigan to‘siqlarini aniqlash va bartaraf etish yo‘llari ko‘rib chiqiladi.

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

Bugungi kunda mamlakatimizda xotin-qizlarning oliy ta’lim tizimidagi ishtiroki tobora ortib bormoqda. Ayniqsa, magistratura va doktorantura bosqichlarida ayollar sonining ko‘payishi ilmiy salohiyatning yuksalayotganidan dalolat beradi. Bu albatta, O‘zbekistonda so‘nggi yillarda Prezidentimiz tashabbusi bilan amalga oshirilayotgan moliyaviy ko‘mak mexanizmlarining ishlab chiqarilishidir. Shuningdek, ayrim ta’lim muassasalarida xotin-qizlar uchun alohida kvotalar ajratilishi ularning ilmiy faoliyatga kirib kelishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Agar xotin-qizlar ilmiy daraja olishda davlat tomonidan doimiy qo‘llab quvvatlansa, bu kelajakda malakali kadrlar zaxirasining kengayishiga va ular qo‘lida tarbiya topgan bolalar kelajakda ilmga chanqoq insonlar bo‘lib yetishishiga yordam beradi. Ayollarning davlat boshqaruvidagi ulushi 35 foizga, tadbirkorlik sohasida 37 foizga, siyosiy partiyalar tarkibida esa 49 foizga yetdi. Oliy Majlis Qonunchilik palatasi deputatlarining 38 foizi (57 nafar), Senat a’zolarining 27 foizi (16 nafar), mahaliy kengashlar deputatlarining 25 foizini ayollar tashkil qilmoqda. [2]

Ilmiy muassasalarda xotin-qizlar uchun keng va qulay shart-sharoitlar yaratilmoqda. Bugungi kunda ilmiy institutlar va tadqiqot markazlarida masofaviy ilmiy ish olib borish imkoniyati, moslashuvchan ish vaqti, ilmiy grantlar bu borada muhim mexanizmlardir. Shuni ta’kidlash mumkin, oliy ta’lim sohasida ham oilali va yosh bolalari bor xotin-qizlar uchun masofaviy ta’lim tizimi ham faoliyat yuritmoqda. Bu bolali ayollar uchun qulay sharoit yaratish va ilmiy izlanishlardan chetda qolmasligiga yordam beradi.

Dunyo ilm-fan tarixida ayollar muhim kashfiyotlar qilgan. Masalan, matematika, fizika, tibbiyot va biologiya sohalarida ayol olimlarning hissasi beqiyos. Ularning erishgan muvaffaqiyatlari shuni ko‘rsatadiki, ilm-fanda jins emas, balki bilim va mehnat hal qiluvchi omildir.

O‘zbekistonda ham ilm-fan va innovatsiyalar sohasida faoliyat yuritayotgan ko‘plab ayol olimalar mavjud. 2023-yilning yoz oylarida Koreyada bo‘lib o‘tgan “Koreya xalqaro ixtirochi ayollar ko‘rgazmasi” (KIWIE 2023) da ham 10 nafar O‘zbekistonlik olim ayollar ishtirok etishdi. Ularning 7 nafari sovrindorlar qatoridan joy olishdi. [3]

Asqarova Salima Asqarovna – taniqli olim, biologiya fanlari doktori, professor. U O‘zbekistonda mikrobiologiya faniga ulkan hissa qo‘shgan.

Yunusova Xolida – farmasevtika fanlari doktori, professor. U o‘z ilmiy ishlarini tayyor dori turlari texnologiyasini yaratish, ishlab chiqarishni tashkil etish, shuningdek biofarmasevtik tadqiqotlar yo‘nalishida olib boradi. U tomonidan 700 dan ortiq ishlar chop etilgan.

Ubaydullayeva Xurshida – kimyo fanlari nomzodi. Mamlakatimizda qishloq xo‘jaligi rivojlanishiga ulkan hissa qo‘shgan. KIWIE – 2019 da oltin medal bilan taqdirlangan. [4] Ushbu olim xotin-qizlarimizning erishgan yutuqlari va olib borgan ilmiy faoliyatlari, davlatimiz yaratib berayotgan keng imkoniyatlarning yaqqol namunasidir.

Ammo, hozirgi kunda ba’zi xotin-qizlarimiz oilaviy majnuriyatlar, bolalarning tarbiyasi bilan ilmiy faoliyatni birlashtirishdagi qiyinchiliklarga duch kelishmoqda. Masalan, tadqiqotlar va o‘qish uchun vaqtning yetarli emasligi. Yana bir asosiy muammo oilada yosh qizlarni o‘qitishga bo‘lgan salbiy munosabatlar. Qiz bolalarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini so‘ndirish hamda bolalikdan faqat turmush qurish, uy ishlarini o‘rgatish bilan tarbiyalash. Ushbu muammolarni oldini olish uchun, masofaviy va moslashuvchan ilmiy ish faoliyatlarini yanada kengaytirish, xotin-qizlar uchun maxsus grantlar va stipendiyalarni ko‘paytirish zarur. Jamiyatga xotin-qizlarni o‘qitish qanchalik foydali

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

ekanligini tushuntirish, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlarda muntazam ravishda xotin-qizlarning erishayotgan yutuqlari to‘g‘risida ma’lumot berib borish zarur. Zero, o‘sib kelayotgan yosh avlod tarbiyasi ayollar qo‘lida va bunga bevosita ta’sir qiladi. Ilmi, o‘qigan ayollar kelajakda jamiyat uchun foydali farzandlarni tarbiya qilishadi va bu albatta davlat uchun katta yutuqlardan biri.

YuNESKO hisobotida (2021) ayollar muhandislik mutaxassislarining 28 foizini, kompyuter fanlari bitiruvchilarining 40 foizini va sun’iy intellekt sohasi mutaxassislarining 22 foizini tashkil etishi qayd etib o‘tilgan. [5] Jahonda Emmi Maynser, Shirin Akiner, Emmy Noether kabi ilm fanning rivoji uchun hissa qo‘shgan olimlar hatto “Nobel” mukofoti sovrindori darajasiga ham ko‘tarilgan.

Xulosa qilsak, ayollar nafaqat bugun balki o‘tgan asrlar mobaynida ham ilm, taraqqiyot sohasida katta yutuqlarga erisha olgan. Insoniyat taraqqiyotining boshlanishi “matriarxat” ya’ni ona davridan boshlangan va boshqaruv ayollar qo‘lida bo‘lgan. Shunday ekan ayollarni ilmga jalb qilish, ularni rag‘batlantirish va qo‘llab quvvatlash jamiyat hamda davlat uchun katta yutuq va poydevordir. Yangi O‘zbekistonda yaratilayotgan shart-sharoitlar so‘nngi yillarda ayollarning faoliyat darajasini yuksaltirdi, olimlarning soni hamda ularning xalqaro toifadagi yutuqlari keskin ortdi. Universitetlarda ta’lim olayotgan xotin-qizlar soni o‘g‘il bolalarnikiga nisbatan ancha yuqoriligi yaratilayotgan imkoniyatlarning natijasidir. Zero, har bir ayolning ilmga qadam qo‘yishi – kelajak avlod uchun yorqin namuna.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 07. 03. 2022 yildagi PF-87-son.
2. O‘zbekiston Respublikasi Oila va xotin-qizlar qo‘mitasi. 2024-12-16.
3. kun. uz news 2023/10/19.
4. “Jizzax haqiqati” gazetasi rasmiy sayti, 09/03/2024.
5. <https://www.undp.org/uz/uzbekistan/blog/stem-sohasidada-qizlar-va-ayollarning-imkoniyatlarini-kengaytirish-nima-ishlaydi>.